

22. Хроника // Известия Таврического и Одесского Караимского Духовного Правления (Евпатория). – 1917. – 20 мая.
23. Деятельность Совещания при Караимском Духовном Правлении с участием делегатов от общин (16-21 июля 1917 г.) // Известия Таврического и Одесского Караимского Духовного Правления (Евпатория). – 1917.
24. Официальный отдел. Возлюбленные братья и сестры! [Обращение Таврического и Одесского караимского гахама к пастве] // Известия Таврического и Одесского Караимского Духовного Правления (Евпатория). – 1917. – 20 мая.
25. Вопросы, подлежащие обсуждению на Национальном съезде 27 августа 1917 г. в г. Евпатория // Известия Таврического и Одесского Караимского Духовного Правления (Евпатория). – 1917. – 20 мая.
26. Крестьянников В.В. «Варфоломеевские ночи» в Севастополе в феврале 1918 г. // Севастополь: взгляд в прошлое. Сб. научн. статей сотрудников Государственного архива г. Севастополя / Сост. В.В. Крестьянников. – Севастополь, 2006.
27. А.К. [Катык А.И.] Скорбный лист // Известия Караимского Духовного Правления. – Евпатория, 1918.
28. Хроника. Симферополь // Известия Таврического и Одесского Караимского Духовного Правления. – Евпатория, 1917.
29. Хроника. Евпатория. Известия Караимского Духовного Правления. – Евпатория, 1918.
30. Кропотов В.С. Военные традиции крымских караимов. – Симферополь, 2004.
31. Хроника текущей жизни. Евпатория. Национальное оживление // Караимская жизнь. – М., 1911.
32. Державний архів в Автономній республіці Крим (далі – ДААРК). – Ф.241. – Оп.2. – Спр.76.
33. ДААРК. – Ф.241. – Оп.2. – Спр.41.

Прохоров Д. А. Этнополитика и национально-конфессиональные объединения в Крыму в 1917-1920 гг.: к вопросу об истории крымских караимских общин

Целью статьи является анализ истории деятельности национально-конфессиональных объединений караимов в условиях смены политических режимов в Крыму в период с 1917 по 1920 гг. в контексте истории караимских общин полуострова. При работе над публикацией использовались материалы, хранящиеся в фондах Государственного архива АР Крым. Также проанализированы сведения, содержащиеся в статистических отчетах, сборниках документов и прессе того времени.

Ключевые слова: Крым, караимы, этнополитика, Февральская революция, общественные объединения, органы конфессионального самоуправления.

Prokhorov D. A. The Ethnopolitics and Confessional in 1917-1920: to the Question of History of the Crimean Karaites

The history of military-political, economic, and international relations developed in the Crimea in 1917–1920 attracts attention of many sociopolitical associations and confessional self-governmental bodies. Especially interesting within the context of the problem is activity of Karaite national parties, associations and sociopolitical organizations. This publication analyses the activity of the Karaite social and political associations under conditions of changing political regimes in the Crimea from 1917 to 1920.

Key words: Crimea, Karaites, Ethnopolitics, Karaite Sociopolitical Associations and Confessional Self-Governmental Bodies, February Revolution.

УДК 94(477)“1919”

В. В. Ромащенко

**ВПЛИВ ЗОВНІШНЬОГО ЧИННИКА НА ДЕРЖАВОТВОРЧУ
ДІЯЛЬНІСТЬ ДИРЕКТОРІЇ УНР (ПЕРША ПОЛОВИНА 1919 РОКУ)**

У статті мова йде про складний процес українського державотворення доби Директорії УНР першої половини 1919 р. Увага акцентується на зовнішньому чиннику, як одному з головних центрів впливу на заходи тодішнього українського політичного проводу щодо розбудови незалежної України. Аналізуються головні засади військового будівництва та його перебіг.

Ключові слова: українське державотворення, Директорія, УНР, військове будівництво, Армія УНР, Головний отаман, Наказний отаман, зовнішній чинник, внутрішня політика, Рада Народних Міністрів.

Актуальність теми запропонованої статті полягає у наявності певних аналогій між проблемами сучасного Українського державотворення з відповідними процесами в одну із трагічних сторінок національно-визвольних змагань 1917-1920 рр. – добу Директорії УНР. Адже нині, як і у той буремний час українській владі постійно доводиться зіткнутися з втручанням зовнішнього чинника у проведенні своєї внутрішньої політики.

Помітним, останнім часом, стає протистояння між деякими державами за підпорядкування України у сферу свого впливу. Географічне положення якої розглядається як вдалий плацдарм для зміцнення своїх позицій у стрімкому процесі глобалізації сучасного світу.

Подібні проблеми поставали і перед політичним проводом УНР. Якому протягом першої половини 1919 р., судилося перетворитися на арену боротьби між Радянською Росією та країнами Антанти.

У сучасних умовах розвитку вітчизняної історичної науки над проблематикою запропонованої теми дослідження працюють В. Солдатенко, В. Верстюк, О. Реєнт, В. Савченко, В. Яблонський [1-5] та ін. Їхній науковий доробок проливає світло на перебіг подій державотворчої діяльності Директорії УНР. У свою чергу такі історики, як Я. Тинченко, М. Кравчук, А. Науменко, О. Демчучен [6-9] на сторінках своїх праць особливу увагу приділяють військовому чиннику у цих процесах.

Зі свого боку автор статті прагне внести і свій внесок у висвітлення даного питання. Та на основі аналізу зовнішньополітичного становища УНР першої половини 1919 р. виявити місце і роль її Збройних сил в урядовій діяльності.

Отже, триумфальний настрій Директорії, як переможця над Гетьманатом П. Скоропадського досить швидко почав відходити на задній план. Перед владою відновленої УНР поставали серйозні проблеми її оборони від зовнішніх загроз.

Так, уже в день капітуляції Німеччини, 11 листопада 1918 р., більшовицький уряд зобов'язав Революційну військову раду (РВР) Російської республіки протягом 10-ти днів підготувати військові сили для походу в Україну. Через два дні з'явилась і офіційна заява ЦВК РСФРР про анулювання Брестського миру, чим ставилось під великий сумнів подальше самостійне існування Української Держави [10, с.162]. Але проведення повномасштабної воєнної кампанії на її території, не дивлячись на те, що на кордоні з Україною більшовики мали значну військову потугу (за підрахунками І. Нагаєвського – 75 тис. [11, с.260], а за – О. Ресента – 86 тис. війська [3, с.194]) деякий час гальмувалася відсутністю консолідованої позиції серед військового керівництва Радянської Росії. Зокрема Головнокомандуючий її Збройних сил Й. Вацетіс дотримуючись розробленого ним оперативного плану на 1919 р. розглядав українську територію як допоміжний плацдарм у бойових діях проти армії генерала П. Краснова, допускаючи функціонування в Україні у невизначеному майбутньому формуючої у цей час в районі Калуґа-Смоленськ-Брянськ Резервної армії у складі трьох стрілецьких дивізій (9-ї, 21-ї, 23-ї) під командуванням В. Глаголева. Тоді як авторитетний радянський військовий діяч В. Антонов-Овсієнко наполягав на більш рішучих діях щодо України.

Усе ж таки згодом Й. Вацетіс пішов на деякі поступки, дозволивши своєму опонентові 17 листопада 1918 р. приступити до утворення Групи військ Курського напрямку для безпосереднього оперування на українському просторі. До складу якої передбачалося передати деякі частини Резервної армії, дві українські повстанські дивізії, Московську робітничу дивізію, 43-й робітничий полк, 2-гу Орловську бригаду, два бронепотяги та броневідділення [12, с.138-139]. Для посилення цієї військової формації широкими потоками з Росії надходила зброя, боєприпаси, грошові ресурси. Своєрідною базою для цього угруповання у листопаді був Орловський воєнний округ. Грошове забезпечення покладалось на Курський банк [13, с.376].

Проте не чекаючи остаточного формування Групи військ Курського та на отримання відповідного наказу першими в Україну здійснили своє просування 1-ша та 2-га українські повстанські дивізії. Вже 18 листопада їхніми силами було захоплено Ямпіль, Хутір Михайлівський, ст. Коренево. Не зустрівши на своєму шляху серйозного опору вони просувались далі. Після того як повстанці 2-ї дивізії захопили Суджу, більшовики 28 листопада 1918 р. проголосили тут Тимчасовий робітничо-селянський уряд України, прикриваючись яким вони продовжили подальше її завоювання.

5 грудня 1918 р. військове з'єднання В. Антонова-Овсієнка поповнилось двома продовольчими полками 8-ї армії, 4-им кавалерійським продовольчим полком, двома полками надзвичайної комісії, п'ятитисячним загonom з Уфи та різного роду інтернаціональними частинами. З урахуванням цих відділів наприкінці грудня загальна кількість військовослужбовців у підпорядкуванні В. Антонова-Овсієнка перевищувала 21 тис. [12, с.162-163].

У цей же час, на територію України проникають перші відділи військового десанту країн Антанти. Місцем базування їхнього 15-тисячного війська стає Одеса.

Військова присутність в Україні інших держав, до того ж ворожих одна одній, відіграла вагомий вплив на політичне життя держави. Тоді як на початковому етапі функціонування нової влади в Україні спостерігалась єдність українських політичних сил. Зокрема формування уряду на чолі з В. Чеховським відбулось за згодою усіх політичних сил, що свого часу були репрезентовані в Українському Національному Союзі (УНС). То вже з часом помітними стали перші прояви конфронтації поміж ними. Головна причина чого полягала у відсутності консолідованого рішення серед політичного проводу щодо вибору ймовірного союзника, потребу у чому обумовлювалася загрозливим становищем в якому опинилася УНР наприкінці 1918 р. Адже в останні дні грудня більшовики встановили свій контроль над рядом міст Лівобережної України, готуючись до вирішального наступу на Київ. У цей же час на вимогу Антанти українські війська на півдні змушені були відійти на лінію Тираспіль – Бірзула – Вознесенськ – Миколаїв – Херсон [3, с.179].

Аналізуючи стан Армії Директорії УНР та зовнішньополітичну ситуацію, начальник Оперативного відділу Генерального Штабу полковник М. Капустянський у своїй доповіді Головному отаману від 30 грудня 1918 р. обумовлював необхідність у виборі одного супротивника, проти якого потрібно було зосередити головну увагу, щодо іншого – прагнути заручитися нейтралітетом. Тобто, тодішнє становище України вимагало: або йти із Антантою, а відтак і білогвардійцями проти більшовиків, або навпаки. Інших варіантів на його думку не існувало. Поки що, зважаючи на ступінь зовнішньої небезпеки, Генеральний Штаб утворив фронти: Лівобережний (командуючий П. Болбочан), Правобережний (отаман О. Оскілко), Південну групу (генерал О. Греків) та окремії проти румунів [14, с.71-75].

Вибір союзника ще більше загострив стосунки усередині політичного проводу. Саме це стало однією з причин виходу В. Винниченка зі складу Директорії і складання повноважень голови уряду В. Чехівським, яким не вдалося домовитися з керівництвом Радянської Росії про заключення миру. У наслідок чого більшовицькі війська захопили Київ. Отже, вибір ймовірного союзника впав на країни Антанти, а головним чином на Францію. Адже саме у її сферу по закінченню Першої світової війни потрапила Україна.

Налагодження союзницьких стосунків з Антантою було одним з першочергових завдань нового уряду УНР, який 13 лютого 1919 р очолив С. Остапенко [15, с.103]. Однак, усі його спроби заручитись підтримкою

країн Антанти у боротьбі з більшовиками не дали позитивного результату. Як і раніше, Антанта головним своїм пріоритетом вважала відновлення єдиної і неподільної Росії, а відтак Україна залишалася поза її увагою. Відсутність позитиву у переговорах з Антантою призвела до чергової зміни уряду. Замість С. Остапенка його очолив Б. Мартос, що фактично означало відхід від проантантівської орієнтації.

У цей час, одне з найважливіших місць у державотворчій діяльності Директорії та її уряду посідає військове будівництво. Протягом січня – першої половини березня 1919 р відбувається структуризація повноважень військового керівництва Збройних сил на нормативно-правовому рівні. Так, 1 січня 1919 р. Головний отаман С. Петлюра наказом №22 підпорядкував собі усі кадрові військові частини [16, арк.3].

Надалі ключові посади в управлінні Українською Армією мали: Головний отаман, Військовий міністр та з лютого 1919 р. Наказний отаман. 13 лютого Директорія здійснила розподіл функцій між ними. Зокрема, у руках Головного отамана зосереджувалась уся військова влада. Відповідно до чого повноваження Військового міністра звужувались. До його прерогатив належало завідування постачанням Збройних сил продуктами харчування, одягом, військовими припасами та поповненням її особовим складом [17, арк.11]. У ході виконання цього завдання, Військовий міністр мав тісно співпрацювати із своїми колегами з міністерства фінансів та народного господарства. На місцях, у межах своїх повноважень, допомогу йому повинні були надавати представники місцевої влади – губернські комісари [18, арк.153-154].

У сферу ж діяльності Наказного отамана відносилось безпосереднє ведення військових операцій та керівництво усіма галузями Армії УНР. Наказний Отаман підпорядковувався через Головного отамана Директорії УНР і був відповідальний перед нею [19, с.491].

Із цих військових посад найбільш політизованим був Військовий міністр. Перебування тієї чи іншої особи на чолі міністерства залежало від тих партій, на основі яких формувался уряд (Рада Народних Міністрів). У різний час, при тому за доволі короткий час, Військове міністерство очолювали: С. Осецький (з 26 грудня 1918 р.), О. Греків (з 1 січня за іншими даними з 22 січня 1919 р.), О. Шаповал (з 13 лютого 1919 р.), Г. Сиротенко (з 9 квітня 1919 р.), В. Петрів (з 17 вересня 1919 р.), В. Сальський (з 26 травня 1920 р.) [9, с.24].

Усіма розробками військових операцій займався Штаб Дієвої Армії (ШДА). Його було впроваджено замість ліквідованого Генерального Штабу часів Гетьманату П. Скоропадського. На функціонування ШДА теж мала великий вплив політика. Так, до його складу не увійшли багато військових старшин з попередніх періодів визвольних змагань українського народу. До ШДА були покликані ті, хто відповідав „трудовому принципу”, який було обрано за модель Українського державотворення, прийнятого на Трудовому Конгресі. Тобто, у ході військового будівництва у період Директорії розрахунок робився на військових, які походили з трудової інтелігенції [5, с.111].

З метою наведення порядку в Армії УНР, 13 травня 1919 р., згідно з законом „Про державний інспекторат у військових частинах та інституція”, було введено інститут державних інспекторів, головною метою яких було налагодження тісного зв'язку уряду з військом [20, с.141]. До речі вперше з подібною ініціативою виступив В. Винниченко запропонувавши запровадити в Армії інститут політичних комісарів, однак це не знайшло підтримки з боку військової верхівки. Лише згодом відбулося повернення до цієї ідеї [21, с.476].

Державні інспектори військової владі не підпорядковувалися. Вони призначалися до всіх військових частин та установ як на фронті, так і в тилу. На чолі Інспекторату знаходився Головний державний інспектор, що призначався РНМ і затверджувався Директорією. Здійснюючи свої контакти безпосередньо з урядом, він брав участь у його засіданнях і мав право дорадчого голосу при розгляді військових питань. Головним державним інспектором, за пропозицією С.Петлюри, було призначено В. Кедровського, а його помічником І. Романченка. Інспектори перебували у підлеглих один до одного. Відповідно полковий – дивізійному і т. д. [22, с.94-95].

У систему Державного інспекторату входили: державний інспектор польових управлінь Дієвої Армії УНР, державний інспектор управлінь та запасних частин Військового міністерства, інспектори частин і управлінь як дієвих так і запасних. Серед вимог до осіб, які претендували на заміщення посади державного інспектора були: обізнаність з військовими справами; українське походження; висока національно-патріотична свідомість; бездоганна моральність [19, с.524]. Щодо двох останніх критеріїв, то про їх наявність у претендента могла свідчити тільки рекомендація впливових осіб з числа політичного і військового керівництва УНР.

Державні інспектори у межах своєї компетенції повинні були стежити за своєчасним і точним виконанням усіх наказів центральної військової влади та політичними настроями солдат, вживати конкретних заходів щодо підвищення їх бойового стану, налагодження системи освітнього і культурного виховання у військових частинах. Особливої уваги заслуговує завдання державних інспекторів щодо зміцнення дисципліни у війську. Так, вони мали боротись з розпустою, пияцтвом, мародерством, грабінництвом, саботажем, недбалістю ставленням до службових обов'язків та господарськими зловживаннями. Також інспектори повинні були здійснювати контроль за усіма фінансовими потоками у межах своєї частини чи інституції. Без їхньої санкції командир частини не мав права затверджувати вирoki військових судів. Єдине, в чому інспектори були позбавлені права, – це втручання у оперативну роботу військового командування. Однак, під час бойових дій вони неодмінно мали знаходитись у розташуванні тієї частини, до якої були призначені, і мали всіляко допомагати її командиру [19, с.525-526]. При цьому впровадження державних інспекторів у війську не завжди сприяло покращенню його функціонуванню. Мала

місце недовіра до них з боку командирів військових частин, через необізнаність інспекторів у військових справах та їх привілейованого становища [23, с.166-168].

У Збройних силах УНР військове судочинство здійснювали, починаючи з 22 листопада 1918 р. і до 26 січня 1919 р., військово-польові суди. Потім їх замінили надзвичайні суди, які по суті майже нічим не відрізнялися від перших. До компетенції військово-польових судів належало підтримання дисципліни у війську, боротьба із спекуляцією, мародерством, грабінництвом тощо. Створювалися вони при всіх військових частинах. До їх складу входили: прокурор, два офіцери, два козаки і секретар, що затверджувалися наказом місцевої військової влади. Відомо, що на території Києва функціонувало два таких суди: один – при штабі 1-ої дивізії Січових Стрільців, а другий – при військовому комендантові міста [3, с.175].

Про виконання вироків військовими судами, що стосувалися таких справ, як мародерство і пограбування, за наказом Головного отамана С. Петлюри від 6 грудня 1918 р. неодмінно повинно були повідомлятися мирне населення. Так, щоб воно бачило, що Армія УНР „стоїть на сторожі ладу і порядку та інтересів народних” [24, с.217].

Постійне перебування УНР у стані збройної боротьби за своє існування з внутрішніми і зовнішніми ворогами змушувало військове керівництво особливу увагу приділяти поповненню рядів Української Армії. Уже в листопаді – грудні 1918 р. в ході Протигетьманського повстання до військової служби були покликані особи від 20 до 35 років (офіцери 43). З цією метою, 27 листопада було видано закон „Про мобілізацію”. Неодмінною умовою зарахування до війська було визнання самостійності УНР. Однак, з огляду на відсутність військових установ, фінансових і матеріальних засобів, мобілізація не мала особливих успіхів. 29 грудня, у відповідності з пропозицією Військового міністра, до дійсної військової служби мали бути задіяні працівники залізниці, яким на 1 грудня виповнилося 19, 20, 21 рік [18, арк.20зв.].

Із просуванням територією України більшовицьких військ РНМ 13 січня 1919 р. у доповненні до попереднього закону „Про мобілізацію” постановила закликати до Армії УНР усіх тих, хто раніше відбував військову службу, народжених з 1 січня 1893 р. по 31 грудня 1898 р. Офіцери, військові лікарі приймалися до 50-річного віку включно. За цим же законом, Військовий міністр отримував право поширити призов і на старші роки, якщо цього вимагала ситуація. Всі вони повинні були мати харчів на 7 днів [25, арк.11]. 18 січня було прийнято постанову, за якою до війська мали зараховувати усіх бажаючих (охотників), а Військовому міністрові доручалось виробити правила прийому таких осіб [19, с.436].

З метою залучити до лав Збройних сил якомога більше людей, уряд окрім оголошення мобілізації, вживав й інших заходів. Зокрема, 18 січня 1919 р. РНМ прийняла закон згідно якого особи, які відбували службу в Українській Армії додатково, від загальної норми земельного паю, що планувалось надати в обов'язковому порядку усім українським громадянам, мали отримати у своїх повітах ще від однієї до двох десятин землі та 2000 грн. на реманент. На випадок же смерті військовослужбовця право володіння наділом переходило до його родичів (дружини, за її відсутності до батька, матері) [19, с.439-440].

Після того, як провід УНР під натиском Радянської армії змушений був залишити Київ і рухатись у західному напрямку, її лідери розширили коло осіб, що підпадали під мобілізацію. 8 лютого 1919 р. до військової служби було закликано працівників пошти і телеграфу 1897 р. н. [26, с.41]. 17 лютого РНМ своїм законом закликала до війська тих офіцерів та військових урядовців, які учителювати у різних школах або перебували на державних посадах [19, с.477]. 22 лютого цього ж року Директорія затвердила інший закон РНМ яким обов'язок військової повинності поширювався на осіб 1900 р. н. [27, арк.134-134зв.].

У додаток до закону від 17 лютого 1919 р., 20 березня було видано наказ по Генеральному Штабу №223, яким до війська закликалися усі офіцери майже без винятку. Цей наказ не поширювався лише на урядовців державних та громадських інституцій. Всі інші категорії громадян неодмінно повинні були записуватись до Української Армії. Зокрема ті, що проживали у повітах Волині, м. Рівному відносились до командуючого Північною групою, з Проскурівського, Латинського, Могилівського, Летичівського, Ново-Ушицького та Кам'янець-Подільського повітів в запасні полки 2-ї запасної бригади, з Брацлавського, Гайсинського, Ольгопільського, Балтського, Ямпільського та Херсонських повітів в розпорядження командуючого Південно-Східним фронтом [25, арк.10-10зв.].

Встановивши контроль над Півднем України, Антанта прибрала до своїх рук, як німецьку здобич, Чорноморський флот. Тому його подальша доля була одним із найскладніших питань у військовій політиці Директорії УНР. Перші її кроки у вирішенні чорноморської проблеми говорять проте, що українці не полишали надій повернення флоту під свою юрисдикцію. У складі перших двох українських урядів функціонувало Міністерство морських справ, яке очолював капітан III рангу М. Білинський. Він мав двох заступників (Товаришів Морського міністра). Ними були: контр-адмірал М. Остроградський та капітан I рангу Л. Постриганев [28, с.337].

25 січня 1919 р. Директорією було прийнято закон „Про флот УНР”, за яким Україна перебрала на себе всі права і зобов'язання щодо Чорноморського флоту від колишньої Російської імперії [19, с.453-454]. На основі цього ж закону передбачалося, що військовий флот УНР буде складатися з бойових та допоміжних кораблів усіх необхідних типів. Визначався його чисельний склад: 12 500 матросів та 800 старшин, з яких половина мала бути набрана протягом поточного року, інша – в 1920. Для наявності відповідної кількості військових фахівців передбачалося організувати в Миколаєві Академію, Гардемаринську школу для навчання старшин та матросів. На реалізацію закону від 25 січня було асигновано 100 млн. крб. [3, с.177].

Під час більшовицької агресії Морське міністерство наприкінці лютого 1919 р. було перенесено до Миколаєва. У квітні територію в трикутнику Очаків – Миколаїв – Одеса передали в підпорядкування Морського міністра, який отримував право командуючого окремим фронтом [28, с.339].

Свідченням важливості Чорноморського флоту у військовій політиці Директорії слугує постанова Морського міністра про оголошення 29 квітня „Днем Свята Українського Державного Флоту”, а разом із тим „Святом Українського Моря”. На честь чого було виготовлено бронзову медаль, на лицьовій стороні якої розміщувався український прапор, на звороті – посередині якір, угорі тризуб з хрестом, під якорем було вибито рік „1918”, ліворуч від нього число 29, праворуч місяць IV. Медаль була на голубій з двома жовтими смужками стрічки [28, с.341].

Із падінням Гетьманату та закінченням мирного для України проміжку часу у дуже складному становищі опинилася українська авіація. Військові дії, в яких постійно перебувала УНР у період Директорії, мали негативні наслідки для її подальшого розвитку. У складних умовах воєнного часу можливості Військового міністерства були вкрай обмеженими, не дивлячись на усі його спроби вирішити дане питання. Так, начальником Повітряного флоту було призначено сотника О. Наконечного, начальником повітроплавання – полковника П. Крицького. У січні 1919 р., згідно з пропозицією Військового міністра, усі галузі авіації та повітроплавання об'єднали в одне ціле [29]. Та не можна не відзначити, що час від часу військова авіація УНР відіграла важливу допоміжну роль у боротьбі Дієвої Армії з ворогами. Однак, авіаційний парк або було знищено, або він опинився у більшовицьких руках. Частина літаків інтерновано Чехословаччиною, а іншу керівництвом республіки було передано до послуг Українській Галицькій Армії.

Вагоме місце в розбудові Збройних сил Директорія приділяла підвищенню освітнього рівня українського вояцтва, що, на її думку, мало підіймати їх національну свідомість. Створювалися юнацькі школи, зокрема „Піша Юнацька Школа”, „Гарматна Юнацька Школа”. Проводились різноманітні шкільні курси, відкривались у кожній військовій частині бібліотеки-читальні. З метою покращення фахових здібностей офіцерів передбачалося найбільш здібних направляти на навчання до військових закладів інших держав.

Для вшанування заслуг військових у боротьбі з ворогом за Українську державність та підняття бойового духу РНМ Директорії УНР запроваджувала особливі відзнаки. У першій половині 1919 р. зокрема такі, як „Республіка”, „Слава України” та „Відвага”. При цьому заборонялося носіння зовнішніх відзнак колишньої Російської держави, окрім „Георгієвського Хреста” та „Георгієвської зброї” [30, с.126].

Відзнака „Республіка” мала два ступені у вигляді прямого хреста виготовленого із заліза, верхня і бокові сторони якого дорівнювали 15 мм, а нижня – 20 мм. Нею нагороджувались громадяни України котрі особливо відзначились у боротьбі проти Гетьманату. Разом з тим нагородженні відзнакою „Республіка” отримували певні пільги: підвищення у ранзі; подвійна відпустка; лікування без оплати [31, арк.5,9-9зв.]. За ті ж самі заслуги перед УНР нагороджувалися і громадяни відзнакою „Слава України”.

У послідуєчі місяці розроблялися проекти медалей „Січ”, „Запорізька Січ”, „Запоріжжя”, „Вільна Україна”, „Воля”, „Воля і Слава”, „Переможець”, „Святого Архистратига Михайла” чотирьох ступенів. Саме на їх основі було виготовлено проект однієї медалі „Відвага” чотирьох ступенів [30, с.124-125]. Нею нагороджувались військові і невійськові особи за проявлену ними хоробрість і мужність. Вона також надавала пільги своїм володарям: переваги при призначенні на військові і цивільні посади; на безкоштовне навчання їхніх дітей в нижчих і середніх класах; отримання грошової допомоги від держави (для 1-го і 2-го ступенів 200 грн. тричі та 3-го і 4-го 100 грн. двічі) [31, арк.1-1зв.].

У військовій політиці Директорії, увага приділялась виробленню військових статутів. 23 червня 1919 р. було прийнято муштровий, 10 липня залогової служби, 30 липня внутрішньої служби [7, с.109].

Таким чином, протягом першої половини 1919 р. державотворча діяльність Директорії УНР зазнавала серйозного впливу ззовні. Усі спроби віднайти порозуміння у мирний спосіб з наявними на території України військ державами не принесли користі. Відтак розрахунок робився на власні сили. Саме тому вагоме місце у внутрішній політиці керівництва УНР набуває військове будівництво. Всебічний аналіз якого потребує окремого дослідження, як і його перебіг протягом послідуєчого часу перебування Директорії біля влади.

Джерела та література

1. Солдатенко В. Українська революція. Історичний нарис / В. Солдатенко. – К., 1999. – 976 с.
2. Верстюк В. Історія України: нове бачення / В. Верстюк та ін. / Під ред. В. Смолія. – К.: Україна, 1996. – 494 с.
3. Реєнт О. Українські визвольні змагання 1917-1921 рр. / О. Рубльов, О. Реєнт. – К.: Видавничий дім „Альтернативи”, 1999. – 320 с.
4. Савченко В. Дванадцять воєн за Україну / В. Савченко. – Харків: Фолио, 2006. – 415 с.
5. Яблонський В. Від влади п'ятьох до диктатури одного. Історико-правовий аналіз Директорії УНР / В. Яблонський. – К.: „Альтпрес”, 2001. – 160 с.
6. Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917-1921): Наукове видання / Я. Тинченко. – К.: Темпора, 2007. – 536 с.
7. Кравчук М. Збройні сили УНР / М. Кравчук // Право України. – 1998. – №7. – С. 106-110.
8. Науменко А. Виховання особового складу армії доби Директорії УНР / А. Науменко // Воєнна історія. – 2009. – №1. – С. 35-44.
9. Демчучен О. Командування та органи управління Української армії доби Директорії УНР / О. Демчучен // Воєнна історія. – 2009. – №1. – С. 23-34.
10. Котляр М. Шляхами віків: Довідник з історії України / С. Кульчицький, М. Котляр. – К.: Україна, 1993. – 380 с.
11. Нагаєвський І. Історія української держави: двадцятого століття / І. Нагаєвський. – К., 1993. – 413 с.

12. Гриневич В. Історія українського війська (1917-1995) / В. Гриневич, Л. Гриневич, Б. Якимович та ін. – Львів: Світ, 1996. – 840 с.
13. История Украинской ССР / Ред. колл.: Н. Супруненко, Ю. Гамрецкий, Ю. Кондуфор и др. – Т.6. – К., 1984. – 655 с.
14. Капустянский М. Похід Українських армій на Київ-Одесу в 1919 році / М. Капустянский. – К.: Темпора, 2004. – 558 с.
15. Мазепа І. Україна в огні й бурі революції / І. Мазепа. – К.: Темпора, 2003. – 608 с.
16. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі ЦДАВОВУ). – Ф.1075. – Оп.2. – Спр.8.
17. ЦДАВОВУ. – Ф.1092. – Оп.6. – Спр.2.
18. ЦДАВОВУ. – Ф.1065. – Оп.1. – Спр.14.
19. Директорія, Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки. Листопад 1918 – листопад 1920 рр.: Документи і матеріали. У 2 т., 3 ч. – Т. 2 / Упоряд. В. Верстюк. – К.: Вид-во ім. О. Теліги, 2006. – 744 с.
20. Прохода В. Вождь та військо / В. Прохода // Збірник пам'яті Симона Петлюри (1879-1926). – К.: МП „Фенікс”, 1992. – С. 109-148.
21. Винниченко В. Відродження нації. Заповіт борцям за визволення / В. Винниченко. – К.: КНИГА РОДУ, 2008. – 800 с.
22. Сідак В. Полковник Петро Болбочан: трагедія українського державника / Т. Веронська, Т. Осташко, В. Сідак. – К.: Темпора, 2004. – 416 с.
23. Удовиченко О. Третя Залізна дивізія: Матеріали до історії Війська Української Народної Республіки. Рік 1919 / О. Удовиченко / Упоряд. О. Вишнівський. – Нью Йорк: Червона Калина, 1971. – 236 с.
24. Петлюра С. В. Статті. Листи. Документи / Упоряд. В. Сергійчук. – К.: ПП Сергійчук М. І., 2006. – Т.IV. – 704 с.
25. ЦДАВОВУ. – Ф.1065. – Оп.1. – Спр.13.
26. Директорія, Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки. Листопад 1918 – листопад 1920 рр.: Документи і матеріали. У 2 т., 3 ч. – Т. 1 / Упоряд. В. Верстюк. – К.: Вид-во ім. О. Теліги, 2006. – 688 с.
27. ЦДАВОВУ. – Ф.1065. – Оп.1. – Спр.15.
28. Крип'якевич І. Історія українського війська / С. Шрамченко, О. Думін, З. Стефанів, Б. Гнатович, І. Крип'якевич. – Т.2. – К.: Видавництво „Варта”, 1995. – 464 с.
29. Шанковський Л. Нарис історії Українського воєнного летунства (1917-1920) / Л. Шанковський // Військово-історичний альманах. – 2002. – №2. – С. 24-43.
30. Карпов В. Військові нагороди доби Директорії УНР / В. Карпов // Воєнна історія. – 2009. – №1. – С. 121-130.
31. ЦДАВОВУ. – Ф.1075. – Оп.1. – Спр.45.

Ромашченко В. В. Влияние внешнего фактора на деятельность по созданию государственности Директории УНР (первая половина 1919 года)

В данной статье речь идет о сложном процессе украинского создания государства времен Директории УНР первой половины 1919 г. Внимание акцентируется на внешнем факторе, как одном из главных центров влияния на деятельность тогдашнего украинского политического руководства. Анализируются главные основы военного строительства и его ход.

Ключевые слова: Украинское создание государства, Директория, УНР, военное строительство, Армия УНР, Главный атаман, Наказный атаман, внешний фактор, внутренняя политика, Совет Народных Министров.

Romashchenko V. V. Influencing of external factor on state-creative activity of Directory OUNR (first half of 1919 year)

In the given article the question is difficult process of Ukrainian creation of the state time of Directory of the UNR first half 1919. Attention is accented on an external factor, as on the wests of the Ukrainian political wire of that time to reconstruct one of main centers of influence independent Ukraine. The main bases of military building and his motion are analysed.

Key words: Ukrainian creation of the state, Directory, UNR, military building, Army UNR, Main ataman, Order ataman, external factor, domestic policy, Council of Folk Ministers.

УДК 94(477)“1920”:327.01/06:341.74(44)

Я. В. Попенко

**ДІЯЛЬНІСТЬ ДИПЛОМАТИЧНОЇ МІСІЇ УНР У ФРАНЦІЇ
(СІЧЕНЬ-ЧЕРВЕНЬ 1920 Р.)**

Стаття присвячена діяльності дипломатичної місії УНР у Французькій Республіці в січні-червні 1920 р. У період існування уряду Директорії 1920 рік став переломним в українсько-французьких міждержавних взаєминах. Перша половина 1920 р. давала дипломатам УНР у Франції певні сподівання на досягнення реальних відносин між Україною та Французькою Республікою. Дипломатична місія УНР здійснила низку політичних кроків для досягнення позитивного результату. У статті проаналізована діяльність дипломатичної місії УНР, характер переговорів із французькими політиками, акції антиукраїнських сил.

Ключові слова: УНР, уряд Директорії, Французька Республіка, дипломатична місія, Антанта, Польська Республіка, українсько-польський військово-політичний договір.

Однією з головних ознак суверенної держави є наявність власної зовнішньополітичної стратегії розвитку країни. Новітні зовнішньополітичні орієнтири України можна визначити як багатовекторні, тобто політика партнерства зі всіма державами. Звісно, така міжнародна позиція має як свої переваги, так і значні недоліки. До переваг, безумовно, можна віднести можливість співпраці з іноземними партнерами в багатьох напрямках, починаючи з політико-економічної співпраці, і закінчуючи гуманітарною сферою. Водночас